

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanılan Yesevi Türkçe Kitap Setindeki Okuma Metinlerinin Okunabilirlik Düzeyleri

Edanur DEĞİRMENCİOĞLU^a

Zhaudir BOTABEKOVA^b

Yunus TEMUR^c

^a Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, TÜRKİYE, cosgunereda@gmail.com

 ID : 0009-0001-6851-6260

^b Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, TÜRKİYE, jaudir.0830@gmail.com

 ID : 0009-0001-8945-0360

^c Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, TÜRKİYE, temur7804@gmail.com

 ID : 0009-0003-4341-7084

Öz: Bu araştırmanın amacı, yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan Yesevi Türkçe kitap setindeki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerini belirlemektir. Ahmed Yesevi Üniversitesi tarafından hazırlanan Yesevi Türkçe setindeki (A1, A2, B1, B2, C1) metinler, nitel araştırma desenlerinden biri olan doküman inceleme yöntemi tercih edilerek analiz edilmiştir. Söz edilen bu metinlerin incelenmesinde bazı ölçütler işe koşulmuştur. Buna göre analiz edilen metinler kitaplarda yer alan okuma metinleriyle sınırlandırılmış ve 100 kelimedenden az sözcükten oluşan metinler analize dahil edilmemiştir. Bu ölçütler uygulandıktan sonra 6'sı A1, 14'ü A2, 16'sı B1 ve B2, 17'si C1 düzeylerinde olmak üzere toplam 69 okuma metni üzerinde çalışılmıştır. Bu doğrultuda öncelikle metinlerdeki hece, kelime ve cümle sayısı verileri toplanmış ve ardından elde edilen veriler Ateşman formülü kullanılarak analiz edilmiştir. Analizler sonucunda dil seviyeleri arasında metinlerin okunabilirlik düzeyleri ve sıralaması tespit edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre A1, A2 ve B1 düzeyindeki ders kitaplarında genellikle daha kolay metinler bulunurken B2 ve C1 düzeyindeki ders kitaplarında ise genellikle orta güçlükte metinlere rastlanmıştır. Ayrıca üniteler arasında kolaydan zora doğrusal bir dağılım gözlenmemesine rağmen seviyeler karşılaştırıldığında bu dağılım sağlanmaktadır. Araştırmanın sonuçlarından hareketle yabancılar Türkçe öğretimi alanında ders kitabı hazırlayanlara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Okunabilirlik, Yabancılar Türkçe öğretimi, Yesevi Türkçe Kitap Seti, ders kitapları.

Readability Levels of Reading Texts in Yesevi Turkish Book Set Used in Teaching Turkish as a Foreign Language

Abstract: The aim of this study is to determine the readability levels of the reading texts in Yesevi Turkish book set used in teaching Turkish to foreigners. The texts in the Yesevi Turkish set (A1, A2, B1, B2, C1) prepared by Ahmed Yesevi University were analyzed using the document analysis method, which is one of the qualitative research designs. Some criteria were employed in the analysis of these texts. Accordingly, the texts analyzed were limited to the reading texts in the books and texts with less than 100 words were not included in the analysis. After applying these criteria, a total of 69 reading texts were analyzed, 6 of which were at A1, 14 at A2, 16 at B1 and B2, and 17 at C1 levels. In this direction, firstly, the data on the number of syllables, words and sentences in the texts were collected and then the data obtained were analyzed using Ateşman's formula. As a result of the analysis, the readability levels and ranking of the texts among the language levels were determined. According to the results of the study, textbooks at A1, A2 and B1 levels generally contain easier texts, while textbooks at B2 and C1 levels generally contain texts of medium difficulty. In addition, although a linear distribution from easy to difficult is not observed between the units, this distribution is provided when the levels are compared. Based on the results of the study, suggestions were made for those who prepare textbooks in the field of teaching Turkish to foreigners.

Keywords: Readability, Teaching Turkish as a foreign language, Yesevi Turkish Book Set, textbooks.

1. GİRİŞ

Yabancılara Türkçe öğretimi sürecinin temel taşlarından biri okuma becerisidir. Ülper (2020) okuma kavramını; metindeki sözcüklerin anlamlandırılması, kodların çözümlenmesi ve değerlendirilmesi gibi duyuşsal ve yinelemeli karmaşık bir süreç olarak tanımlamaktadır. Okuma becerisi; okuduğu metni anlama, çözümlenme ve değerlendirme, kelime dağarcığını artırma, okuma alışkanlığı gibi kazanımlar sağlar. Bununla birlikte dil öğretiminde kullanılan materyallerin etkililiği öğrencilerin öğrenme sürecini büyük ölçüde etkilemektedir. Türkçe öğretiminde temel dil becerilerini (okuma, dinleme, konuşma, yazma) geliştirmek için ders kitaplarında yer alan metinler önemli bir rol oynamakta ve ders kitabının büyük bir bölümünü oluşturmaktadır. Güneş'e (2022) göre eğitim sürecinde amaçlanan başarıya ulaşmak için öğrencilerin fiziksel, bilişsel, dil ve okuma becerileri gibi gelişim özelliklerine uygun düzeyde kitaplar hazırlamak gerekmektedir. Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programında (MEB, 2020) yer alan Türkçe öğretimi uygulama ilkelerinde "Çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun temalar seçilmiş ve çocukların Türkçeyi eğlenerek öğrenmeleri amaçlanmıştır." ifadesi yer almaktadır. Eğitici metinler öğrencinin zihninde kalıcı bir etki bırakmasının yanında öğrenmeyi ve anlamayı kolaylaştırması için ders kitabına konulacak metinlerin seçimi önemlidir. Temur'a (2003) göre öğrencinin dil düzeyine uygun olmayan metinler okumaya karşı ilgiyi düşürmesi sebebiyle öğrencinin düzeyine göre metinler seçilmelidir. Dolayısıyla yeni bir dil öğretme amacıyla kullanılan kaynakların incelenmesi ve değerlendirilmesinin iyi yapılması gerekmektedir.

Okunabilirlik, bir metnin kolaylıkla anlaşılabilir olma derecesini ifade eder ve metnin dil bilgisi yapısı, kelime seçimi, cümle uzunluğu ve genel anlatım tarzı gibi faktörlerle belirlenir (Ateşman, 1997). Düşük okunabilirlik düzeyi, öğrencilerin metni anlamakta zorlanmasına ve dolayısıyla öğrenme sürecinin olumsuz etkilenmesine neden olabilir. Okunabilirlik formülleri metnin yapısal özelliklerine bakılarak metinlerin okuma düzeylerine göre sınıflandırmayı sağlayan araçlardır. (Çetinkaya, 2010). Türkçe metinlerin okunabilirliğini hesaplamak için çeşitli formüllere rastlanmaktadır. Dale-Cale Formülü, Gunning Fog Index, Flesch-Kincaid Okunabilirlik Formülü, Fry Okunabilirlik Grafiği, McLaughlin Smog Formülü bunlardan bazılarıdır. Türkçede ise Flesch'in geliştirdiği formülden uyarlanan kelime ve cümle sayısı ve uzunluğuna dayalı olarak yapılandırılan Ateşman Okunabilirlik Formülü görülmektedir (Ateşman, 1997). Okuyucunun durumu, yaş grubu, okuma isteği, bedensel engel durumu, metin türü, metnin akıcılığı ve anlaşılabilirliği, yazım ve noktalama kurallarına uygunluğu, kelime sayısı, cümle uzunluğu ve okuma ortamı anlamayı etkileyebilmektedir (Çoban, 2014). Formülde kullanılan kelime uzunluğu hece olarak, cümle uzunluğu ise kelime olarak hesaplanmaktadır. Okunabilirlik, metinlerle ilgili nitel değil nicel veriler sunmaktadır. Zorbaz'a (2007) göre okunabilirlik formülü metnin anlaşılabilirliği ile ilgili kesin sonuç vermez. Metnin anlaşılma zorluğunu ortaya koymak için başvuru olan bir yol olmayan bu formül, kelime ve cümle uzunluklarına bağlı olarak metnin güçlüğü ölçmek için kullanılmaktadır.

Bazı araştırmalara göre okunabilirlik düzeyi ile kavrama başarısı arasında bağlantı olduğunu gösteren bulgular bulunmaktadır. Bayraktar ve Durukan'a (2020) göre, metinlerin okunabilirlik düzeyi ile kavrama başarısı arasında bir bağlantı olduğunu göstermektedir. Onlar zor metinleri, yüzey yapı değişiklikleri yaparak metinleri daha anlaşılır hale getirmek için kolay ve orta seviyede düzenlemişlerdir. Bu yazıları okuyan öğrencilerin zor metinlerden daha iyi anladığı gözlemlenmiştir. Jongasma'nın (1971) araştırmasına göre, cümlelerin uzunluğu arttıkça metnin anlaşılması güçleşmektedir. Aynı şekilde Solmaz (2009) ise kelime ve cümle uzunluğu ile birlikte okuduğunu anlama başarısı arasında zayıf bir negatif bağlantı bulunduğunu tespit etmiştir. Okunabilirlik, okuma hızını etkileyen faktörlerden biridir. Durukan (2014); basit metinlerde okuma süresi az, karmaşık metinlerde ise daha fazla olduğunu tespit etmiştir.

Alanyazında Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının okunabilirlik düzeyleri ile ilgili araştırmalara bakıldığında Zorbaz (2007); Çiftçi, Çeçen ve Melanlıoğlu (2007); Solmaz (2009); Tosunoğlu ve Özlük (2011); Bağcı ve Ünal (2013); Çetinkaya (2010), İskender (2013), Karatay, Bolat ve Güngör (2013); Okur ve Arı (2013); Çakıroğlu (2015) gibi araştırmalar mevcuttur. Yabancılara Türkçe öğretiminde ise ders kitaplarının okunabilirlik düzeyleri ile ilgili araştırmalara az rastlanmaktadır. İstanbul kitabı (Mutlu, 2020), Yeni İstanbul kitabı Özdemir ve Daştan, 2022), Yeni Hitit (Biçer ve Alan, 2017; Şimşek, 2019; Yılmaz ve Temiz, 2014), Yedi İklim (Mutlu, 2020; Özdemir ve Keleş, 2021; Şimşek, 2019), Gazi TÖMER kitabı (Özdemir ve Keleş, 2021; Şimşek, 2019) gibi çeşitli kitaplar araştırılmıştır. Bununla birlikte bu araştırmada odaklanılan Yesevi kitabıyla ilgili herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır.

1.1 Amaç

Tüm bu anlatılanlardan hareketle, bu araştırmanın amacı yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yesevi Türkçe Öğretim Setinin (A1, A2, B1, B2 ve C1) tüm seviyelerinde yer alan okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerini belirlemektir. Yeni bir dil öğretme amacıyla kullanılan kaynakların incelenmesi ve değerlendirilmesinin iyi yapılması gerekmektedir. Öğrencinin dil düzeyine uygun olmayan metinler öğrenme amacından uzaklaşmasına neden olabilir. Bu sebeple, bu çalışmanın ders kitaplarındaki okunabilirlik seviyelerini belirlemekle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ders kitaplarındaki okuma metinlerinin; okunabilirlik düzeylerinin ve okuma metinlerinde kolaydan zora doğrusal bir artışın olup olmadığının belirlenmesi ile metinlerin ortalama okunabilirlik düzeylerinin çeşitli açılardan incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2 Problem

Çalışmanın amacına uygun olarak bu araştırmada, Yesevi Türkçe Öğretim Seti'nin (A1, A2, B1, B2 ve C1) tüm seviyelerindeki okuma metinlerinin okunabilirlik durumunu belirleme temel problem olarak belirlenmiştir. Bu hedef doğrultusunda, çalışmada aşağıdaki soruların cevapları aranmıştır:

Yesevi setinde yer alan kitaplardaki metinlerin okunabilirlik düzeyi nasıldır?

Yesevi setinde yer alan metinler okunabilirlik düzeyi bakımından nasıl bir sıralamaya sahiptir?

Yesevi setinde yer alan kitapların okunabilirlik düzeyi ortalamaları nasıldır?

2. YÖNTEM

Bu araştırma, yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından hazırlanan Yesevi Türkçe Öğretim Setindeki tüm kitaplarda (A1, A2, B1, B2 ve C1) yer alan okuma metinlerinin okunabilirlik düzeylerini belirlemek için tasarlanmıştır. Bu amaç altında nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi tercih edilmiştir. Doküman incelemesi; araştırma verilerinin temel kaynağı olarak çeşitli belgelerin toplanıp incelenmesi, gözden geçirilmesi, sorgulanması ve analiz edilmesi olarak kabul edilen bilimsel bir araştırma tekniğidir. Bu yöntem, hem çeşitli araştırma tasarımlarının içerisinde bir veri toplama yolu hem de başlı başına bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaktadır (Sak vd., 2021). Bu araştırma yöntemi, konuyla ilgili bir belgenin özetini ortaya çıkarma veya açıklamasının yanı sıra dokümanın içeriğini analiz eder ve genel olarak belgede iletilmek istenen mesajın, niyetin ve motivasyonun tarihsel veya çağdaş bağlam içinde incelemesini sunar (Özkan, 2023).

2.1 İncelenen Dokümanlar

Araştırma kapsamında Yesevi Türkçe Öğretim Seti'nin içerisinde yer alan tüm kitaplar (A1, A2, B1, B2 ve C1) incelenmiştir. Yesevi, 2016 yılında Ahmet Yesevi Üniversitesinde Türkiye Türkçesini öğretmek amacıyla görsel materyal, söz varlığı ve içerik bakımından da Türk dünyası ortak kültürü gözetilerek hazırlanmış bir Türkçe öğretim setidir. Setin içerisinde başlangıç düzeyi (A1, A2), orta düzey (B1, B2) ve ileri düzey (C1) ders kitapları yer almaktadır. Söz edilen bu dokümanların incelenmesinde bazı ölçütler işe koşulmuştur. Buna göre analiz edilen dokümanlar kitaplarda yer alan okuma metinleriyle sınırlandırılmış, ayrıca 100 kelimedenden az sözcükten oluşan metinler analize dahil edilmemiştir. Bu ölçütler uygulandıktan sonra geriye kalan 6'sı A1, 14'ü A2, 16'sı B1 ve B2, 17'si C1 düzeylerinde olmak üzere toplam 69 okuma metni üzerinde çalışılmıştır.

2.2 Veri toplama yöntemi ve Aracı

Bu araştırmanın verileri, Türkçe öğretimine yönelik kullanılan Yesevi Türkçe Öğretim ders kitaplarında yer alan okuma metinleri doküman incelemesi yöntemiyle elde edilmiştir. Ders kitaplarında bulunan okuma parçalarının ortalama tümce uzunluklarını hesaplamak için kelime sayıları, ortalama kelime uzunluklarını bulmak için de hece sayıları bulunmuştur. Okuma metinlerinde sözcük ve cümle uzunlukları belirlenmiş ve Ateşman (1997) tarafından Türkçeye uyarlanan okunabilirlik formülü kullanılarak bu araştırmanın bulgularına ulaşılmıştır.

2.3 Verilerin analizi

Bu çalışmada okuma metnlerinin okunabilirlik düzeylerini belirlemek için Ateşman (1997) tarafından geliştirilen okunabilirlik formülünden yararlanılmıştır. Bu formülün kullanılmasının amacı, okuma metnlerinin zorluk derecesini belirlemek ve okunabilirliğini değerlendirmeye yöneliktir. Bu sayede, okuma metnlerinin ders kitaplarına uygunluğu ölçülebilir. Bu formülü kullanabilmek için ilk önce kelime uzunluğu ve tümce uzunluğu çıkartılmıştır. Ortalama kelime uzunluğunun (OSU) belirlenmesi için okuma metindeki tüm heceler sayılıp toplam kelime sayısına bölünmüştür. Ortalama cümle uzunluğunun (OTU) belirlenmesi için metindeki toplam sözcük sayısını toplam cümle sayısına bölünmüştür. Ortaya çıkan puanları formüldeki yerine koyarak hesaplanmıştır. İşlem sonucunda ortaya okunabilirlik (OP) puanı çıkmıştır. Ateşman okunabilirlik formülü şu şekildedir (Ateşman, 1997:7):

$$[198,825-(40,175 \times OSU)-(2,610 \times OTU)]=OP.$$

OSU: Ortalama Sözcük Uzunluğu.

OTU: Ortalama Cümle Uzunluğu.

OP: Okunabilirlik Puanı.

Ortaya çıkan okunabilirlik puanı 100 puana yaklaştıkça kolay bir metinken 1 puana yaklaştıkça zor bir metin olduğu kanıtlanmaktadır. Hangi puan aralığının hangi düzeye yakın olduğunu Tablo 1’de görülmektedir.

Tablo 1

Ateşman Formülüne Göre Türkçe Metinlerin Okunabilirlik Sınıflandırması

Okunabilirlik Düzeyi	Okunabilirlik Puanı (OP)
Çok Kolay	90-100
Kolay	70-89
Orta Güçlükte	50-69
Zor	30-49
Çok Zor	1-29

3. BULGULAR

3.1 Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleriyle İlgili Bulgular

Bu kısımda, araştırmanın bulguları araştırma sorularına odaklanılarak sunulmuştur. Araştırmanın ilk sorusu, Yesevi Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma metnlerinin okunabilirlik seviyelerini bulmaya yöneliktir. Tüm seviyelerdeki (A1, A2, B1, B2 ve C1) ders kitaplarının okunabilirlik göstergelerine ilişkin bulgular Tablo 2, 3, 4, 5 ve 6’da sunulmuştur.

Tablo 2

A1 ders kitabının okunabilirlik durumu

Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzye
1	2	66	Nasıl Bir Şehir?	294	124	41	95,7	Çok Kolay
2	3	94	Boş Yer Var mı?	399	167	57	95,8	Çok Kolay
3	3	118	Haydi Alışverişe...	373	159	50	96	Çok Kolay
4	4	146	Mirbek’in Bir Günü	291	114	19	80,6	Kolay
5	4	161	İstanbul’da Hayat	408	149	22	72,8	Kolay
6	4	188	Türk Dünyasında Kutlamalar	463	187	41	87,4	Kolay

Tablo 2’ye göre A1 düzeyinde 6 okuma metni incelenmiştir ve okunabilirlik düzeyi kolay ve çok kolay düzeyleri arasındadır. Tablo 2’de görüldüğü üzere A1 düzeyinde en kolay metin 96 okunabilirlik puanıyla “Haydi Alışverişe”, en zor metin ise 72,8 puanla “İstanbul’da Hayat”tır. Tablo 2 incelendiğinde toplam 6 metnin 3 metni çok kolay, 3 metin de kolay düzeydedir ve metinlerin ortalama okunabilirlik puanı 88’dir. Bu bulguya göre A1 seviyesindeki okuma metinleri kolay okunabilirlik düzeyindedir.

Tablo 3

A2 ders kitabının okunabilirlik durumu

Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzey
1	1	8	Kayıp Bagaj	446	150	29	65,8	Orta
2	1	22	Yurtta	313	126	35	89,6	Kolay
3	1	29	Üniversitedeyim	389	162	24	84,7	Kolay
4	1	37	Acil Yardıma İhtiyacım Var	306	127	36	92,8	Çok Kolay
5	2	48	Hastayım	264	106	28	88,9	Kolay
6	2	69	Astana'da Hafta Sonu Tatili	432	207	30	97	Çok Kolay
7	2	79	Kütüphane Gezisi	586	190	47	64	Orta
8	3	96	Aileme Mektup	394	143	26	73,7	Kolay
9	3	111	Anket Forumu	510	186	27	70,7	Kolay
10	3	121	Tülin'in Telefon Mesajları	386	138	36	76,4	Kolay
11	3	134	Elektronik Posta	470	161	24	64	Orta
12	4	152	Şimdi Haberler	452	176	21	73,7	Kolay
13	4	172	Kitap Sevgisi	303	111	20	74,7	Kolay
14	4	181	Otrar Gezisi	271	115	18	87,5	Kolay

Tablo 3'e göre A2 düzeyinde ise 14 okuma metni incelenmiştir ve okunabilirlik düzeyi çok kolay, kolay ve orta düzeyleri arasındadır. Tablo 3'te görüldüğü üzere A2 düzeyinde en kolay metin 92,8 okunabilirlik puanıyla "Acil Yardıma İhtiyacım Var", en zor metin ise 64 puanla "Kütüphane Gezisi" ve "Elektronik Posta"dır. Tablo 3 incelendiğinde toplam 14 metnin 2 metni çok kolay, 9 metin kolay, kalan 3 metin de orta düzeydedir ve metinlerin ortalama okunabilirlik puanı 78.8'dir. Bu bulguya göre A2 seviyesindeki okuma metinleri kolay okunabilirlik düzeyindedir.

Tablo 4

B1 ders kitabının okunabilirlik durumu

Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzey
1	1	8	Bozkırdan Uzaya: Baykonur Uzay Üssü	867	313	40	67,1	Orta
2	1	19	Stres mi? O da Neymiş?	809	313	53	79,5	Kolay
3	1	32	Sağlık İçin Bizi Seçin	639	236	33	71,3	Kolay
4	1	41	Çocuklarımızla Tatlı mı Tatlı Bir Söyleşi	859	340	55	81,1	Kolay
5	2	52	Aziz Sancar'ı Tanıyor musun?	647	240	29	68,9	Orta
6	2	62	“Gönül Hanım”dan Orhun Yazıtlarına	719	250	38	66,1	Orta
7	2	72	Dirse Han Oğlu Boğaç Han	719	323	63	96	Çok Kolay
8	2	82	Kitaptan Beyaz Perdeye: “Selvi Boylum Al Yazmalıım”	523	214	34	84,2	Kolay
9	3	96	Sizin İçin Seçtik!	408	140	27	68,2	Orta
10	3	107	Yağmurlu Bir Gün	585	225	55	83,7	Kolay
11	3	118	Burası Neresi?	667	288	44	88,7	Kolay
12	3	127	Anılarımdan Hayallerime Yolculuk	691	235	48	67,9	Orta
13	4	140	Gizemli Şehir “Otrar”	513	188	22	66,9	Orta
14	4	148	Kazakistan'ın Simgesi	433	163	21	71,8	Kolay
15	4	155	Bengü Taşlar	549	204	23	67,5	Orta
16	4	162	Masal Şehir	401	157	13	64,7	Orta

Tablo 4'e göre B1 düzeyinde ise 16 okuma metin incelenmiştir ve okunabilirlik düzeyi çok kolay, kolay ve orta düzeyleri arasındadır. Tablo 2'de görüldüğü üzere B1 düzeyinde en kolay metin 96 okunabilirlik puanıyla "Dirse Han Oğlu Boğaç Han", en zor metin ise 64,7 puanla "Masal Şehir"dir. Tablo 2 incelediğinde toplam 16 metnin 1 metni çok kolay, 7 metin kolay, kalan 8 metin de orta düzeydedir ve metinlerin ortalama okunabilirlik puanı 74.6'dır. Bu sonuca göre B1 seviyesindeki okuma metinleri kolay okunabilirlik seviyesindedir.

Tablo 5

B2 düzey ders kitabının okunabilirlik durumu

Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzye
1	1	8	Ben Çiftçiyim	668	272	42	83,2	Kolay
2	1	17	Geleceğin Meslekleri	627	227	23	62,1	Orta
3	1	26	Ustam ve Ben	665	251	45	77,8	Kolay
4	1	35	Abra Kadabra!	708	233	19	44,7	Zor
5	2	48	Bilimin Beşiği: Semerkant ve Buhara	1047	401	40	67,7	Orta
6	2	58	Bilimin Altın Çağı	924	355	50	75,7	Kolay
7	2	66	Sanatın ve Bilimin Buluşma Noktası	1150	431	62	73,5	Kolay
8	2	73	Buluşların İlginç Öyküleri	1123	407	42	62,7	Orta
9	3	86	Robotik Cerrahi	739	261	27	64,2	Orta
10	3	95	Alo!	696	260	29	70,9	Kolay
11	3	104	Yazı: Zamanda Bir Yolculuk	812	291	30	62,6	Orta
12	3	115	Zamanda Yolculuk: Sinema Teknolojisi	1056	377	42	64,5	Orta
13	4	130	Ruhun Gıdası "Müzik"	1083	397	34	60,6	Orta
14	4	142	Günümüzün Pozitif Enerji Kaynağı "Tütsü"	655	226	20	54,8	Orta

Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzye
15	4	152	Karagöz ve Hacivat'ın Gölgesinde	829	312	30	67,2	Orta
16	4	163	Gece Nöbeti – Gündüz Nöbeti	854	319	23	56,5	Orta

Tablo 5'e göre B2 düzeyinde ise 16 okuma metni incelenmiştir ve okunabilirlik düzeyi kolay, orta ve zor düzeyleri arasındadır. Tablo 5'te görüldüğü üzere B2 düzeyinde en kolay metin 83,2 okunabilirlik puanıyla "Ben Çiftçiyim", en zor metin ise 44,7 puanla "Abra Kadabra!"dır. Tablo 5 incelendiğinde toplam 16 metnin 5 metni kolay, 10 metin orta, kalan 1 metin de zor düzeydedir ve metinlerin ortalama okunabilirlik puanı 65.5'tir. Bu bulguya göre B2 seviyesindeki okuma metinleri orta okunabilirlik düzeyindedir.

Tablo 6

C1 ders kitabının okunabilirlik durumu

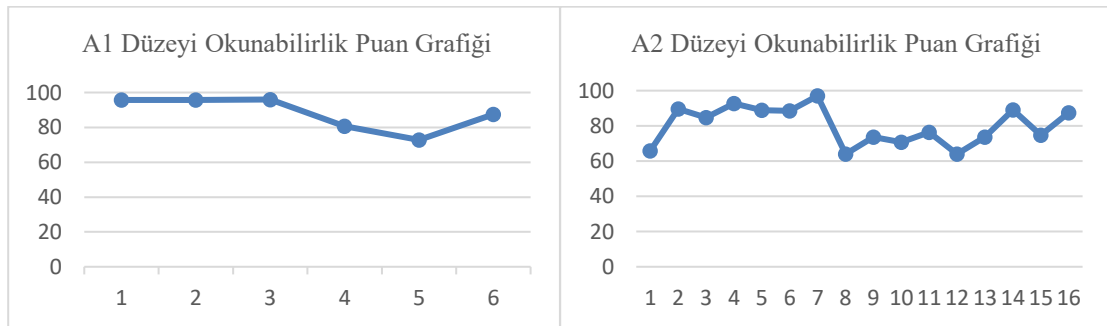
Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzye
1	1	8	Bir İdealizmin Romanı: Çalığışu	1630	607	51	63,3	Orta
2	1	15	Türk Dünyasının Ortak Mirası: Korkut Ata veya Dedem Korkut	1316	491	44	63,5	Orta
3	1	23	Keloğlan	971	344	27	53,2	Orta
4	1	24	Açıl Susam Açıl	589	245	32	80,7	Kolay
5	1	35	Kölelikten Sultanlığa Giden Yolun Hikayesi: Yusuf ile Züleyha	1386	535	46	65,7	Orta
6	2	48	Kökbörü'den Cirit'e	1382	515	35	57,6	Orta
7	2	54	Oyun Oynamayı Kim Sevmez!	951	338	34	62,1	Orta
8	2	61	Futbol Tutkusu	1324	494	38	55,6	Orta
9	2	66	Satranç Makinesi	1207	452	37	60,9	Orta
10	3	78	Modern Çağın Hastalıkları	1381	489	45	59,5	Orta
11	3	87	100 Yaşında Sağlıklı Olmak	1417	515	47	60,8	Orta

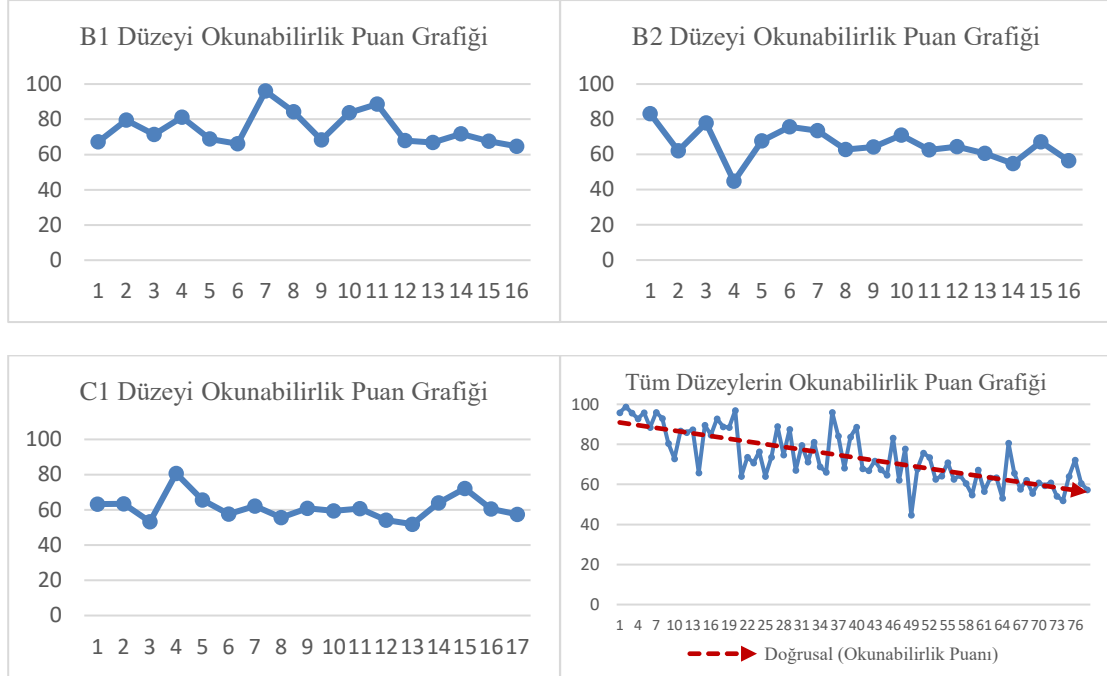
Metin	Ünite	Sayfa	Metin Adı	Hece	Kelime	Cümle	OP	Düzey
12	3	97	Halk Hekimliği	1615	565	46	54,2	Orta
13	3	107	Unutkanlık Deyip Geçmeyin	1426	497	35	51,9	Orta
14	4	120	Anlatma ve Yazma İhtiyacı	1370	510	49	64	Orta
15	4	127	Düz Yazı Türleri	1529	589	69	72,2	Kolay
16	4	134	Anlatım Biçimleri	1506	527	50	60,5	Orta
17	4	140	Bilimsel Yazı Nasıl Yazılır?	1631	543	56	57,4	Orta

Tablo 6'ya göre C1 düzeyinde ise 17 okuma metni incelenmiştir ve okunabilirlik düzeyi de kolay ve orta düzeyleri arasındadır. Tablo 6'da görüldüğü üzere C1 düzeyinde en kolay metin 80,7 okunabilirlik puanıyla "Açıl Susam Açıl", en zor metin ise 51,9 puanla "Unutkanlık Deyip Geçmeyin"dir. Tablo 6 incelendiğinde toplam 17 metnin 2 metni kolay, kalan 15 metin de orta düzeydedir ve metinlerin ortalama okunabilirlik puanı 61'dir. Bu bulguya göre C1 seviyesindeki okuma metinleri orta okunabilirlik düzeyindedir.

3.2 Metinlerin Sıralamasıyla İlgili Bulgular

Araştırmanın ikinci sorusu okuma metinlerinin anlaşılabilirlik düzeyine göre kolaydan zora doğru bir doğrusal bir artış gösterip göstermemesiyle ilgilidir. Bu soruya cevap bulmak için ilk maddede her düzeyin okuma metinlerinin kendi içinde kolaydan zora gidip gitmediği araştırılmıştır ve ardından tüm seviyeler beraber ele alınmıştır. Sorunun cevabını iyi bir şekilde gösterebilmek için çizgi grafikleri ile sunulmuştur. Okunabilirlik puanı 100'e yaklaştıkça metin çok kolay düzeydeyken 1'e yaklaştıkça zor düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Okuma metinlerinin kolaydan zora doğrusal artışın olması durumunda grafikteki çizgi yukarıdan aşağıya doğrusal bir şekilde çizgi gösterecektir.

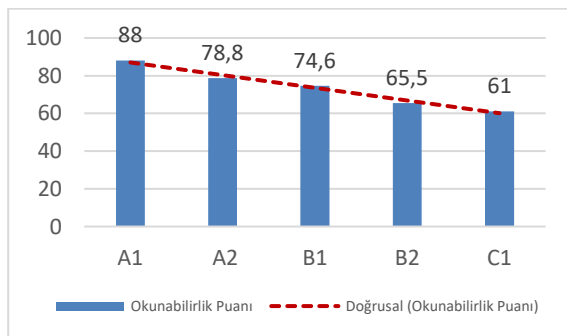

Şekil 1. Tüm Seviyelerin (A1, A2, B1, B2, C1) Okunabilirlik Puan Grafikleri

Yukarıdaki grafiklerde görüldüğü üzere hiçbir seviyede ders kitaplarındaki okuma metinleri kolaydan zora doğrusal bir şekilde artış göstermemektedir. Fakat tüm düzeylerin okunabilirlik puanının yer aldığı grafiğe bakıldığında okunabilirlik puanı kolaydan orta güçlüğe doğru sıralanmaktadır.

3.3 Metinlerin Ortalama Okunabilirlik Düzeyiyle İlgili Bulgular

Araştırmanın üçüncü sorusu ders kitaplarının ortalama okunabilirliğinin ne düzeyde olduğuyla ilgilidir. Aşağıda yer alan grafiğe baktığımızda kitapların ortalama okunabilirlik puanlarının seviyelere göre artarak gittiği gözlemlenmektedir. Kitaplara seviyeler arası karşılaştırdığımızda A1 çok kolay, A2 ve B1 kolay, B2 ve C1 orta düzeyde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 2. Seviyeler arasındaki okunabilirlik düzeylerinin grafiği

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yesevi Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarındaki okuma metinlerinin okuma düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada metinlerin okunabilirlik puanları Ateşman Formülü ile belirlenmiştir. Buna göre A1 seviyesi 88 kolay, A2 seviyesi 78,8 kolay, B1 seviyesi 74,6 kolay, B2 seviyesi 65,5 orta ve C1 seviyesi 61 orta olarak tespit edilmiştir. Ders kitaplarında 6 metin "çok kolay", 26 metin "kolay", 40 metin "orta güçlük" ve 1 metin "zor" düzeyde metin olduğu tespit edilmiştir. Ateşman Formülü esas alındığında genelde metinlerin "kolay" ve "orta güçlük" düzeyinde olduğu saptanmıştır.

Okuma metinlerinin niteliğinin iyi veya kötü olarak adlandırılması "okunabilirlik" ile açıklanacak bir husus değildir. Okunabilirlik, formüller vasıtasıyla metnin düzeyi hakkında yapısal özelliklerinden hareketle birtakım saptamalarda bulunur. Yabancı dil olarak Türkçeyi öğrenenlerin dil seviyelerini tespit etmede, metin yazmada, öğrencilere uygun kitap belirlemede ve ders kitaplarında yer alacak metinlerin tercih edilmesinde okunabilirlik bulgularından istifade edilebilir (Ateşman, 1997). Bu şekilde ele alındığında, okunabilirliğin Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmede kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin seçiminde önemli bir ölçüt olarak değerlendirildiği görülmektedir.

Ders kitaplarında kullanılan metinlerin "kolaydan zora" ilkesi göz önünde bulundurularak seçiminin yapılması önemli bir husustur. Ders kitaplarındaki metinler incelendiğinde bu ilkeye uyulduğu görülmektedir. Özellikle kitap seviyeleri ilerledikçe okunabilirlik düzeyinin arttığı tespit edilmiştir. Fakat her düzeydeki ders kitaplarında yer alan metinlerin sıralamasının "kolaydan zora" ilkesiyle örtüşmediği söylenebilir. A1 düzeyinde "kolay" metinlerden sonra "çok kolay" metinlerin olması ardından tekrar "kolay" ve "çok kolay" metinlerin yer alması, A2 düzeyinde "orta" metinlerden sonra "kolay" ve "çok kolay" metinlerin yer alması bunu kanıtlayan örneklerdendir. Bu durum B1, B2 ve C1 düzeyindeki ders kitapları için de söz konusudur.

Mutlu'nun (2020) İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarını incelediği çalışmasından elde ettiği sonuçlar ile Yesevi Türkçe Öğretim Seti kitaplarındaki bulgulardan elde edilen sonuçlar benzerlik ve farklılık göstermektedir. Ders kitaplarında A1 ve A2 seviyesinin okunabilirlik düzeyi "kolay"; B2 seviyesi için "orta" düzey olması benzer özelliklerdendir. Fakat Yesevi Türkçe Öğretim Setinde B1 seviyesinin "kolay"; İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Setinin B1 seviyesinin "orta" olduğu görülmüştür. Aynı şekilde Yesevi Türkçe Öğretim Setinin C1 seviyesi "orta" İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Setinin C1 seviyesinin "zor" olduğu tespit edilmiştir. Buna göre İstanbul Yabancılar için Türkçe Öğretim Setinin okunabilirlik zorluk düzeyi, Yesevi Türkçe Öğretim Seti'ne göre daha yüksek olduğu söylenebilir. Yılmaz ve Temiz'in (2014) çalışmasına bakıldığında Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti okunabilirlik düzeyleri ise şu şekildedir: Yeni Hitit 1, 2 ve 3. seviye ders kitaplarındaki metinler orta güçlüktedir. Fakat Yeni Hitit 1. ve 2. seviye ders kitaplarında "çok zor" metinlerin de yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca bu kitaplarda "kolaydan zora" ilkesine uyulmadığı görülmüştür. Yesevi Türkçe Öğretim Setinin A1, A2, B1 seviyesindeki metinlerin "kolay",

B2 ve C1 seviyesindeki metinler ise “orta” güçlüktedir. Buna göre Yeni Hitit ders kitaplarının 1,2 ve 3. Seviye kitapları; Yesevi Türkçe Öğretim Setinin B2 ve C1 seviyeleriyle benzerlik gösterirken, A1, A2 ve B1 seviyelerinde farklılık göstermektedir.

Yesevi Türkçe Öğretim Seti ders kitaplarındaki metinlerin kur içinde “kolaydan zora” ilkesi doğrultusunda sıralanmadığı tespit edilmiştir. Fakat seviye arttıkça metinlerin güçlük seviyesinin de arttığı verisi, bu alanda kullanılan diğer ders kitapları için de geçerlidir. İstanbul kitabının bir önceki baskısında (Mutlu, 2020), Yeni Hitit ders kitabında (Biçer ve Alan, 2017; Şimşek, 2019; Yılmaz ve Temiz, 2014), Yedi İklim ders kitabında (Mutlu, 2020; Özdemir ve Keleş, 2021; Şimşek, 2019), Gazi TÖMER ders kitabında (Özdemir ve Keleş, 2021; Şimşek, 2019) da kur içinde metinler “kolaydan zora” ilkesine göre doğru sıralanmamaktadır, fakat kur seviyesi ilerledikçe metinlerin zorluk seviyeleri de artmaktadır.

Ana dili ve ikinci dil öğretiminde metinlerin "kolaydan zora" ele alınması, basitten karmaşığa ilkesinin bir gereğidir. Bundan hareketle ders kitaplarında yer alan metinlerin bu ilke doğrultusunda hazırlanması gerekir. Türkçeyi yabancı dil olarak öğretmek için hazırlanan kitaplarda, araştırma sonuçlarından hareketle bu ilkeye uyulmadığını söylemek mümkündür. Ayrıca yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla hazırlanmış ders kitaplarında bulunan metinlerin ne derecede güçlük seviyesinde olması gerektiğini belirten herhangi bir bulgu da bulunmamaktadır. Yabancılara Türkçe öğretimi için standart bir okunabilirlik ölçütünün geliştirilmesi ve ders kitaplarında yer alan metinlerin bu ölçüte göre hazırlanması gerekmektedir. Standart bir ölçüte göre hazırlanan metinler öğrencilerin dil öğrenme becerilerini de geliştirecektir. Buna ek olarak Ateşman Formülü baz alınarak metinler "kolaydan zora" ilkesine göre hazırlanabilir. Temel düzeyde kolay metinler, orta düzeyde "orta güçlükte" metinler, ileri düzeyde de "zor" metinler tercih edilmesi dilde aşamalı bir gelişim sağlayacaktır. Bu da öğrenilen yabancı dilin kalıcı bir şekilde öğrenilmesini sağlayacaktır.

Kaynakça

- Adler, A. (2022). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Görsel ve İşitsel Araçların Etkin Kullanımı, *Dil Dergisi*, 147, 63-86.
- Ateşman, E. (1997). Türkçede okunabilirliğin ölçülmesi. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 58, 171-174.
- Bağcı, H. ve Ünal, Y. (2013). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(3), 12-28.
- Bayraktar, İ. ve Durukan, E. (2020). Yüzeysel yapı değişiklikleri ile öğrencilerin okuduğunu anlama becerileri arasındaki ilişki üzerine bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 8(2), 292-314.

- Bıçer, N. ve Alan, Y. (2017). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan Yeni Hitit 3 ve İstanbul C1+ ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1130-1139.
- Çakıroğlu, O. (2015). İlkokul Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik düzeylerinin öğrenme güçlüğü olan öğrenciler açısından değerlendirilmesi. *İlköğretim Online*, 14(2), 671-681.
- Çetinkaya, G. (2010). *Türkçe metinlerin okunabilirlik düzeylerinin tanımlanması ve sınıflandırılması*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, Ö., Çeçen, M. A. ve Melanlıoğlu, D. (2007). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(22), 206-219
- Çoban, A. (2014). Okunabilirlik kavramına göre yönelik bir derleme çalışması. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 9, 96-111.
- Durukan, E. (2014). Metinlerin okunabilirlik düzeyleri ile öğrencilerin okuma becerileri arasındaki ilişki. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 2(3), 68-76.
- Güneş, F. (2022). *Ders Kitaplarının Özellikleri ve İncelenmesi* (1. Baskı). Ankara: Sınırsız Eğitim ve Araştırma Derneği Yayınları.
- İskender, E. (2013). *Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlerin Kelime ve Cümle Yapılarıyla Okunabilirlik Düzeyleri Arasındaki İlişki*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Jongsma, E. (1971). *The cloze procedure as a teaching technique*. Newark Delaware.
- Karatay, H., Bolat, K. K. ve Güngör, H. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik ve anlaşılabilirliği. *The Journal Academic Social Science Studies*, 6, 603-623.
- MEB, (2020). *Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Mutlu, H. H. (2020). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında (İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti, Yedi İklim öğretim seti) yer alan metinlerin okunabilirlik düzeylerinin incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(22), 371-386.
- Okur, A. ve Arı, G. (2013). 6, 7, 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirliği. *İlköğretim Online*, 12 (1), 202-226.
- Özdemir, S. ve Keleş, İ. (2021). Yedi İklim ve Gazi yabancılar için Türkçe B1 düzeyi ders kitaplarındaki dinleme metinlerinin nitelikleri. ISPEC 7th International Conference on Social Sciences & Humanities. 18-19 Sep, 2021, Muş-Turkey.

- Özdemir, S. ve Daştan, E. (2022). Yeni İstanbul uluslararası öğrenciler için Türkçe kitaplarındaki okuma metinlerinin okunabilirlik düzeyleri. *International Aegean Conferences (On Social Sciences & Humanities)*.
- Özkan, B. (2023). *Eğitim Bilimler Araştırması İçin Doküman İnceleme Yöntemi* (6. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi, *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250.
- Solmaz, E. (2009). İlköğretim 4. ve 5. sınıf düzeylerindeki Türkçe metinlerde cümle uzunluğu, kelime uzunluğu ve kelime hazinesinin okunabilirlik üzerine etkisi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, E. (2019). Yabancılara Türkçe Öğretiminde Kullanılan Ders Kitaplarındaki Metinlerin Okunabilirlik Düzeyleri Açısından İncelenmesi (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Temur, T. (2003). Okunabilirlik (readability) kavramı. *Türklük Bilimi Araştırmaları Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 13, 169-180.
- Tosunoğlu, M. ve Özlük, Y. Ö. (2011). Okunabilirlik ve ilköğretim 1. sınıf türkçe ders kitabındaki düz yazı metinlerinin okunabilirlik açısından değerlendirilmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 189, 219-230.
- Ülper, H. (2020). Türkçe Ders Kitaplarındaki Etkinlikler. Ülker, H. (Ed.) *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri* (5. Baskı) (ss. 57-83). Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, F. ve Temiz, Ç. (2014). Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki metinlerin okunabilirlik durumları. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. 2(1), 81-91.
- Zorbaz, K. Z. (2013). Türkçe ders kitaplarındaki masalların kelime – cümle uzunlukları ve okunabilirlik düzeyleri üzerine bir değerlendirme. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 3(1), 87-101.

Extended Summary

Texts in textbooks used in teaching Turkish as a foreign language play a central role in the language learning process and should be appropriate to the language level of the students. However, the readability level of texts can affect the learning process; therefore, the selection of texts is important. Readability refers to the degree to which a text can be easily understood. Various formulas are used to calculate the readability of texts, but these formulas may not be accurate. Research shows that there is a correlation between the level of readability and success in comprehending the text. However, research on the readability levels of textbooks used in Turkish language teaching is limited. Therefore, determining the readability levels of textbooks can make an important contribution to the field.

The texts in the Yesevi Turkish set (A1, A2, B1, B2, C1) prepared by Ahmed Yesevi University were analyzed using the document analysis method, one of the qualitative research designs. Some criteria were employed in the analysis of these texts. Accordingly, the texts analyzed were limited to the reading texts in the books and texts with less than 100 words were not included in the analysis. After applying these criteria, a total of 69 reading texts were analyzed, 6 of which were at A1, 14 at A2, 16 at B1 and B2, and 17 at C1 levels. In this direction, firstly, the data on the number of syllables, words and sentences in the texts were collected and then the data obtained were analyzed using Ateşman's formula. As a result of the analysis, the readability levels and ranking of the texts among language levels were determined.

According to the results of the study, it was determined that the reading texts in Yesevi Turkish Language Teaching Set textbooks were generally "easy" and "medium difficulty". However, it was determined that the texts were not ordered according to the principle of "easy to difficult" and the difficulty level of the texts increased as the level increased. Similar trends were observed in other foreign language teaching sets. The study shows that the fact that the readability levels of the texts in the textbooks are not determined according to a standardized criterion and that the principle of "from easy to difficult" is not followed may affect the language learning process. Therefore, in order to improve students' language learning skills, it is important to develop a standardized readability criterion and to prepare the texts in the textbooks according to this criterion. In addition, it is suggested that texts should be prepared in a way to support a gradual development based on Ateşman's Formula. It is concluded that this approach can effectively support the language learning process.